

Miroslava Dvořáková, *Bájná zvířata v zrcadle raně novověké naučné literatury*, České Budějovice 2023 (= bakalářská práce Historického ústavu Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích), 108 s.

Posudek vedoucí bakalářské práce

Miroslava Dvořáková se ve své práci zaměřila na výzkum představ o bájných zvířatech v raně novověké naučné literatuře. Kladla si klíčovou otázku, jaké názory zde v této době převažovaly ve vztahu k existenci, možnému vzhledu, léčivým účinkům i symbolice dvou mytických tvorů – jednorožce a fénixe. Dále zkoumala, odkud tyto představy pramenily a jak se dále odrážely ve výtvarném umění i krásné literatuře. Vybrala si tudíž téma, které je dosti oblíbené v populární kultuře a občas se ho okrajově dotknou i populárně naučné práce, ale jemuž se dosud nedostalo žádného odbornějšího zpracování.

V úvodu velmi přesvědčivě představila vývoj animal studies v evropské i české historiografii. Upozornila na řadu důležitých prací a osvětlila problematiku kryptozoologie, kterou nelze opomenout, ačkoliv ji někteří badatelé ztracují. Dále poukázala na výraznou mezioborovost tématu, přičemž se rozhodla sledovat zvláště spojitosti s literárními vědami (moralistní spisy), dějinami umění (vyobrazení mýtických tvorů) a dějinami lékařských věd (údajné léčitelství vlastností bájných tvorů).

Ke klíčovým pramenům, o něž se Miroslava Dvořáková opírala, náležela zoologická díla Konráda Gessnera a Michala Herra, cestopis Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdržic, *Kosmografie* Sebastiana Münstera v původní německé verzi i českém převodu od Zikmunda z Púchova stejně jako moralistní dílo Bartoloměje Paprockého z Hlohov. Popisy jednorožce a fénixe v těchto dílech pak srovnávala s některými výtvarnými díly a prameny hmotné povahy. Mezi nimi zaujímaly přední místo erby a knižní ilustrace. Tyto komparace byly na jednu stranu velmi pozoruhodné, na stranu druhou však vedly k jedné ze slabin dané práce. Větší množství srovnávacího materiálu a snaha nevypustit žádné z nalezených vyobrazení či zmínek o jednorožci či fénixovi způsobily, že původní prameny byly poněkud zastíněny analýzou mnoha dalších méně významných děl a obrazů. Je však nutné zdůraznit, že se autorce i při zpracování velkého množství rozmanitých pramenů podařilo zachovat jasnou a přehlednou strukturu celé bakalářské práce.

První dvě třetiny své práce věnovala autorka představení svého bádání o jednorožci, o němž našla v literárních i hmotných pramenech podstatně více dokladů než o fénixovi. Ačkoliv se přednostně zaměřovala na období raného novověku, začala poměrně rozsáhlým

oddílem zaměřeným na díla antických učenců. Zjistila totiž, že (stejně jako v jiných oblastech) představovali pro renesanční badatele zásadní a obtížně zpochybnitelnou autoritu také s ohledem na problematiku bájných tvorů. V kapitolách sledujících období středověku pak postihla narůstání náboženské symboliky, která se projevila spojováním jednorožce s mariánským kultem. Osvětlila, že zdůrazňování rituální čistoty tohoto mytického zvířete dalo až v této době vzniknout přesvědčení, že jednorožec může být uloven pouze za pomoci čisté panny.

V klíčové části věnované období raného novověku zdařile analyzovala sdělení naučné literatury, cestopisu Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdružic stejně jako moralistního spisu Bartoloměje Paprockého z Hlohov. Formulovala přitom vícero zajímavých poznatků, které se týkaly údajného vzhledu jednorožce i jeho vlastností, v jejichž vykreslení původci těchto děl nedospěli ke shodě. Obtížnější byla pro autorku očividně práce s hmotnými prameny a díly výtvarného umění. V případě erbů se jí například podařilo zjistit, jak mnohé z nich vypadaly, pramenná základna však neumožnila zjistit, za jakých okolností byl erb s jednorožcem nově udělován.

Bájnému ptáku fénixovi vyhradila Miroslava Dvořáková podstatně menší prostor. Přesto poukázala na několik cenných zjištění, mezi něž náleželo vykreslení napětí mezi upadající vírou v samotnou existenci tohoto bájného ptáka a současným posilováním jeho významu jako mimořádného symbolu. Problematická byla naopak snaha autorky vyjádřit se také ke spisům alchymistů, neboť jde o úmyslně složitě a jinotajně napsaná díla, jejichž analýza vyžaduje mimořádné znalosti a praxi. Je však pochopitelné, že je chtěla zmínit, protože fénix v nich hrál dosti podstatnou úlohu.

Z hlediska stylistiky je práce napsaná kultivovaným jazykem a nevyskytují se v ní prakticky žádné prohřešky proti pravidlům českého jazyka či citačním normám.

Celkově je tato práce odvážným pokusem o vědecké uchopení tématu, které je zatíženo dřívější popularizací a současně svou interdisciplinaritou. Při jeho zpracování sice došlo k určitému potlačení původně klíčových spisů a zahrnutí čtenáře fakty z mnoha dalších pramenů a období, avšak přesto (či právě proto) se výsledkem stala pozoruhodná práce. Tu rozhodně doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit stupněm **velmi dobře**.

České Budějovice, 21. srpna 2023

Mgr. Kateřina Pražáková, Ph.D.